

ელენე გეგეშიძე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

გურამ ლორთქიფანიძე – 85 მამულიშვილი, რომელიც დროის გამოწვევას ღირსეულად პასუხობდა

საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი, ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, ემერიტუსი პროფესორი გურამ ლორთქიფანიძე გახლავთ ქართული არქეოლოგიური სკოლის უთვალსაჩინოესი წარმომადგენელი. მან ხანგრძლივი და ნაყოფიერი შრომით დიდი წვლილი შეიტანა ჩვენს ქვეყანაში არქეოლოგიური მეცნიერებისა და სხვადასხვა მიმართულების განვითარებაში.

ბატონი გურამი სიცოცხლეშივე ეზიარა უკვდავებას, განუზომელ სიყვარულსა და გულწრფელ პატივისცემას. მან ისე იცხოვრა და იღვანა, რომ კარგი კაცის სახელით იცხოვრა ამ სამყაროში და მისმა განვლილმა ცხოვრებამ დატოვა ნათელი კვალი. გურამ ლორთქიფანიძე იმ მეცნიერთა რიცხვს მიეკუთვნება, რომლებმაც ცხოვრების ნახევარზე მეტი ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში გაატარა. იოლი არ არის, ამ დიდებული უნივერსიტეტის პროფესორის სახელი ატარო და გახდე ათასობით სტუდენტის საყვარელი და სათაყვანებელი ლექტორი, მაღალი დონის მეცნიერ-მკვლევარი, სამშობლოზე უზომოდ შეყვარებული, მუდამ მშოთვარე, შემართებული და სპეტაკი პიროვნება, სიტყვისა და საქმის ერთგული კაცი. იგი გახლავთ მეცნიერების ბრწყინვალე ორგანიზატორი, არაჩვეულებრივი პედაგოგი, ქართველი არქეოლოგების შესანიშნავი პლეადის აღმზრდელი. ბატონი გურამის განვლილი ცხოვრება მისაბაძია ახალგაზრდა თაობისათვის.

გურამ ლორთქიფანიძე აქტიურად მონაწილეობდა როგორც საქართველოს, ისე საერთაშორისო მასშტაბით გამართულ სამეცნიერო კონფერენციებსა და სიმპოზიუმებში, სადაც ღირსეულად წარმოაჩინდა ქართული მეცნიერების პრესტიჟს. მას ხშირად ინვევენ ლექციების წასაკითხად სხვადასხვა უნივერსიტეტები, როგორც საქართველოში, ასევე მის ფარგლებს გარეთ. მოხსენებებით გამოდიოდა ინგლისში, ამერიკაში, გერმანიაში, ჩეხეთში, სლოვაკეთში, რუსეთსა და უკრაინაში.

მის მიერ 1988 წელს ამერიკის შეერთებულ შტატებში, ლოს-ანჯელესის უნივერსიტეტში ჩატარებულ საჯარო ლექციას „საქართველოს არქეოლოგია“ დიდი რეზონანსი მოჰყვა. 2014 წელს რუსმა პროფესორმა ოლგა დაშვესკაიამ მის მონოგრაფიაში „Некрополь Беляуса“ სამადლობელი წერილი მიუძღვნა ბატონ გურამ ლორთქიფანიძეს, როგორც დიდ მეცნიერს, ყურადღებიან და კეთილშობილ ადამიანს. გურამ ლორთქიფანიძის ნაშრომები მუდამ სპეციალისტთა დიდ ყურადღებას იმსახურებს. მის მიერ ჩატარებული მეცნიერული კვლევის შედეგები ასახულია სამეცნიერო პუბლიკაციებში, რომელთა რაოდენობა 250-მდეა. მათ შორისაა 13 მონოგრაფია, 8 სახელმძღვანელო, 4 ბროშურა. მისი მრავალწლიანი, ნაყოფიერი სამეცნიერო მოღვაწეობა საყოველთაოდაა აღიარებული. ის, როგორც წარმატებული მეცნიერი, შეყვანილია საქართველოს ბიოგრაფიულ ცნობარში „ვინ ვინ არის საქართველოში“. დაჯილდოებულია: ღირსების ორდენით (N01158), ექვთიმე თაიყაიშვილის მედლით (N001), მიხეილ ლერმონტოვის მედლით (N472), ივანე ჯავახიშვილის მედლით (N279).

გურამ ლორთქიფანიძე დაიბადა 1938 წლის 14 სექტემბერს ბათუმში, მოსამსახურის ოჯახში. დედა – ოლღა ვახტანგიშვილი კბილის ექიმი გახლდათ, მამა – ამბროსი ლორთქიფანიძე გრიგოლ ლორთქიფანიძის (დამოუკიდებელი საქართველოს სამხედრო მინისტრი – რედ.) თანაშემწე იყო. ოჯახის დედაქალაქში გადმოსვლის გამო თბილისის 68-ე საჯარო სკოლა დაამთავრა.

პროფესიის არჩევანი მშობლიური აჭარის მხარეთმცოდნეობის მუზეუმმა განაპირობა, სადაც ბატონი გურამის ნათლია მუშაობდა, სადაც მას შეეძლო ექსპონატები დაეთვალიერებინა. ამასთანავე ჰყავდა ბიძაშვილი ჯიმშერ ლორთქიფანიძე, რომელიც მოსკოვის დიპლომატიურ სამსახურში იყო და როცა ბათუმში ჩადიოდა, მათ ოჯახს სტუმრობდა და სალამოობით თურქეთის არქეოლოგიურ აღმოჩენებზე უამბობდა.

სკოლის დამთავრების შემდეგ სხვაგან წასვლა არც უფიქრია და 1956 წელს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტს მიაშურა, საიდანაც, როგორც ნიჭიერი სტუდენტი, უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის დეკანის მოადგილის ბაკურ ბაქრაძის რეკომენდაციით სასწავლებლად მოსკოვის ლომონოსოვის უნივერსიტეტში გაიგზავნა. კონკურსის გავლის შემდეგ კი ისტორიის ფაკულტეტის არქეოლოგიის განყოფილებაზე ჩაირიცხა. იმხანად საბჭოთა კავშირის მთავარ უნივერსიტეტში სწავლა ახალგაზრდისათვის, ერთი მხრივ, საშურსტიმულად, ხოლო, მეორე მხრივ, დიდ პასუხისმგებლობად ითვლებოდა. მაშინ სსრკ ფარგლებს გარეთ გასვლა პრაქტიკულად გამორიცხული იყო. МГУ მიიჩნეოდა ახალგაზრდობისათვის საკუთარი შესაძლებლობების, რესპუბლიკისა და საკუთარი ერის წარმოჩენის ერთ-ერთ უმთავრეს ასპარეზად. გურამ ლორთქიფანიძეს გაუმართლა, რადგან მან სტუდენტური წლები ისეთი ცნობილი მეცნიერების ხელმძღვანელობით გაატარა, როგორებიც იყვნენ: ვლადიმირ ბლავატსკი, არტემი არციხოვსკი და მრავალი სხვა. ბატონი გურამი მის პირველ პედაგოგებს სიცოცხლის ბოლომდე მადლიერებით იხსენებდა, მათ შორის განსაკუთრებული სითბოთი საუბრობდა ბორის ნიკალაევიჩ გრაკოვზე, რომელმაც არა მარტო არქეოლოგია, არამედ ერისკაცობაც ასწავლა. „ეს იყო უდიდესი პიროვნება, მსოფლიოში აღიარებული მეცნიერი, რომელმაც პატარა ბათუმელი ბიჭი მეგობრად გაიხადა და სახლშიც კი დაყვავდი, რომ ესწავლებინა ჩემთვის“, – ამბობდა ბატონი გურამი.

მისი წარმატებები, როგორც ჩანს, იმდენად თვალსაჩინო გახდა, რომ მოსკოვში მყოფი ცნობილი მეცნიერი, ქართველოლოგი დევიდ ლანგი მას, ჯერ კიდევ სტუდენტს, როგორც საერთაშორისო კონფერენციის მონაწილეს, თავის წიგნს ამგვარი წარწერით უძღვნის: „დიდად პატივცემულ და საყვარელ მეგობარს გურამ ლორთქიფანიძეს ავტორისაგან, 16, VIII, 60, მოსკოვი“.

განსაკუთრებული სითბოთი საუბრობდა ცნობილ მეცნიერსა და საზოგადო მოღვაწე აკადემიკოს ანდრია აფაქიძეზე, რომელმაც დიდი როლი შეასრულა მის პროფესიონალიზმში. „ახალგაზრდა არქეოლოგებისადმი კეთილგანწყობის მაჩვენებელია პირადად ჩემი და ბატონ ანდრია აფაქიძის, ქართველი არქეოლოგების ნაცადი ხელმძღვანელის ურთიერთობის რამდენიმე ეპიზოდი. „1960 წელს მოსკოვის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სააქტო დარბაზში ტარდებოდა აღმოსავლეთმცოდნეთა XXV საერთაშორისო კონგრესი. საქართველო წარმოდგენილი იყო მნიშვნელოვანი დელეგაციით, რომელმაც მეტად საინტერესო ეთნოგრაფიული გამოფენა მოაწყო. მე, დამამთავრებელი კურსის სტუდენტი, დამხმარე მუშად ვიყავი გაფორმებული და, ცხადია, საქართველოს სტენდს არ ვშორდებოდი. გაიგო რა, რომ არქეოლოგობას ვაპირებდი, აკად. გიორგი ჩიტაიამ მიჩნია მიმემართა წერილით ბატონ ანდრო აფაქიძისათვის. ჭკუად ვილე დიდი მეცნიერის რჩევა, გავბედე და ბატონ ანდრიას წერილით მივმართე. თქვენ წარმოიდგინეთ სასწაული, მოკლე ხანში მივიღე პასუხი და ბიჭვინთის არქეოლოგიურ ექსპედიციაში სამუშაოდ მიმიწვია. ამ ექსპედიციამ, რომელსაც ბატონი ანდრო აფაქიძე ხელმძღვანელობდა, 1953-1974 წლებში უდიდესი წვლილი შეიტანა მცხეთის შემდეგ ანტიკური (კლასიკური) არქეოლოგიის განვითარებაში. მის მიერ გამოვლენილი ძველი ბერძნული, რომაული წყაროების ციხე-ქალაქი პიტიუნტ-პიტიუსი, ქართულ-ავხაზურ „ბიჭვინტა“, ადრეული ქრისტიანობის ცენტრი X-XI სს. კათედრალით, რომლის მომლოცველთა შორის დავით აღმაშენებელიც გახლდათ, მსოფლიო არქეოლოგიის ყურადღების ცენტრშია“.

მოსკოვის უნივერსიტეტში გატარებულმა სტუდენტობის წლებმა გააფართოვა მომავალი არქეოლოგის თვალსაწიერი, პირველი საველე პრაქტიკა მან მიიღო რუსეთში – ყირიმში, ნოვგოროდში... 1961 წელს გურამ ლორთქიფანიძე საქართველოში ბრუნდება. მუშაობას იწყებს საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ისტორიის ინსტიტუტში, როგორც არქეოლოგის კვალიფიკაციის მქონე ახალგაზრდა მეცნიერ-თანამშრომელი. ძალიან მალე აკადემიკოსმა ანდრო ავაქიძემ შრომისმოყვარე ნიჭიერ ახალგაზრდა არქეოლოგს საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ბიჭვინთის არქეოლოგიური ექსპედიციის ხელმძღვანელობა დააკისრა, რაც დიდი პატივი იყო ახალგაზრდა მეცნიერისთვის და რასაც დროთა განმავლობაში ღირსეულად გაართვა თავი გურამ ლორთქიფანიძემ.

1965 წელს იგი ვ. ბლავატსკის ხელმძღვანელობით იცავს საკანდიდატო დისერტაციას „კოლხეთი ძვ. წ. II-I საუკუნეებში“, რომელიც მონოგრაფიის სახით გამოქვეყნდა 1970 წელს აკადემიკოს გიორგი მელიქიშვილის რედაქტორობით. 1965 წელსვე გურამ ლორთქიფანიძეს ირჩევენ ისტორიის ინსტიტუტის უფროს მეცნიერ-თანამშრომლად, რაც ახალგაზრდა მეცნიერის აღიარებაზე მიუთითებს. არქეოლოგიური მასალის დეტალური შესწავლის საფუძველზე კოლხიდის ისტორიის აღდგენის უალრესად წარმატებულ ცდას წარმოადგენს მისი სადოქტორო დისერტაცია: „Колхида в VI-II вв. до н. э., Тбилиси“, რომლის დაცვა შედგა 1978 წელს. ნაშრომი გამოქვეყნდა 1978 წელს. სადოქტორო დისერტაციის დაცვისთანავე გურამ ლორთქიფანიძის ცხოვრება მჭიდროდ დაუკავშირდა ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტს. მას, როგორც ცნობილ მეცნიერს, უნივერსიტეტში პროფესორის თანამდებობაზე ირჩევენ. ასე გახდა უნივერსიტეტელი სიცოცხლის ბოლომდე.

თვალსაწიონა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში მისი პედაგოგიური, სამეცნიერო და ორგანიზატორული მუშაო-

ბის მასშტაბები. მისი ინიციატივით დაფუძნდა ისტორიის ფაკულტეტზე კულტურის ისტორიისა და თეორიის კათედრა, რომელსაც იგი 1985-2005 წლებში ხელმძღვანელობდა. ამით, ფაქტობრივად, საქართველოში საფუძველი ჩაეყარა ისტორიული კულტუროლოგიის კვლევას. მან შეძლო შედარებით მოკლე დროში მოემზადებინა და ასპარეზზე გამოეყვანა ამ სფეროში ახალგაზრდა საპეციალისტთა მთელი თაობა, რომელთა თანამშრომლობითაც შეიქმნა ორი მნიშვნელოვანი სახელმძღვანელო: ქართული კულტურის ისტორია (1997) და კულტუროლოგია (2003). მისმა მოწაფეებმა წარმატებით დაიცვეს საკანდიდატო და სადოქტორო დისერტაციები. მისი ღვაწლის აღიარების გამოხატულებად უნდა მივიჩნიოთ გურამ ლოთქიფანიძის არჩევა: იუდაიკის პედაგოგთა საერთაშორისო ასოციაციის – „სეფერის“ აკადემიური საბჭოს (მოსკოვი), რუსეთის მეცნიერებათა აკადემიის საერთაშორისო ასოციაციის (MAAH) ჟიურის (მოსკოვი), ვარშავის უნივერსიტეტის ქართველოლოგიური ჟურნალის „Pro Georgia“ სარედაქციო კოლეგიის, საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის ჟურნალ „მაცნეს“ ისტორიის, არქეოლოგიის, ეთნოლოგიისა და ხელოვნების ისტორიის სერიის სარედაქციო კოლეგიის, ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჟურნალ „ჩვენი მეცნიერებას“ სარედაქციო კოლეგიის, სამეცნიერო შრომების კრებულ „კულტურის ისტორიისა და თეორიის საკითხების“ მთავარი რედაქტორი, საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროსთან არსებული „არქეოლოგიური კომისიის“ წევრი, 2008 წლიდან სიცოცხლის ბოლომდე იყო თსუ ისრაელის ცენტრის ხელმძღვანელი, თოთხმეტი წლის განმავლობაში (1990-2004) იგი იყო თსუ-ში უმაღლესი სასწავლებლების მასწავლებელთა კვალიფიკაციის ამაღლებისა და გადამზადების ფაკულტეტის დეკანი, 2002-2004 წლებში საერთაშორისო ინფორმაციის, სამართლისა და კულტურული ურთიერთობების უნივერსიტეტის რექტორი. შემდეგში ის სა-

ქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის პრეზიდიუმთან არსებული მეცნიერებისა და ტექნიკის ისტორიის კომისიის თავმჯდომარეა, აკად. ვ. პარკაძის საქმის გამგრძელებელი. დღემდე შეუწელებელი ინტერესით სარგებლობს მისი სალექციო კურსები: ბიბლიური არქეოლოგია, კლასიკური არქეოლოგია, კულტურა – ისტორიის შესწავლის ობიექტი.

დიდია მისი ღვაწლი ახალგაზრდა არქეოლოგიური კადრების აღზრდაში, რასაც თითქმის ნახევარ საუკუნეზე მეტია ემსახურება. ბატონი გურამი მოუწოდებდა სტუდენტებს, რომ ისტორიკოსობა პოპულარული პროფესიაა, უხსნიდა მათ მის ხიბლსა და სიკეთეს, რომ საქართველოს ისტორიის სამსახური დიდი პატივია. ბატონი გურამი მისაბაძი მაგალითია ახალგაზრდა თაობისათვის, სტუდენტები და კოლეგები მისგან ყოველთვის გრძნობდნენ ფაქიზ, გამორჩეულ ადამიანურ სითბოსა და გულისხმიერებას.

ბატონი გურამის პირადი თვისებებიდან განსაკუთრებით ხაზგასასმელია თანადროულობის მძაფრი შეგრძნება ცხოვრებაში, მეცნიერებაში და მუდმივი სწრაფვა სიახლისაკენ. ამავე დროს, იგი გახლდათ უნიკალური ადამიანური თვისებებით შემკული პიროვნება დახვეწილი ინტელექტით. ყველა, ვისაც მასთან ურთიერთობის ბედნიერება ხვდა წილად, აღნიშნავს, რომ მან სიღრმისეულად იცოდა ქართველი ერის კულტურა, იყო ხელოვნების მრავალი დარგის – მუსიკის, ფერწერის, პოეზიის, ლიტერატურის მცოდნე და თაყვანისმცემელი.

ერის ღირსეულ მამულიშვილს, ბატონ გურამ ლორთქიფანიძეს წელს დაბადებიდან 85 წელი შეუსრულდებოდა. მისი განვლილი ინტელექტუალური ცხოვრებით ბატონი გურამი ღირსეულად პასუხობდა თანადროული ცხოვრების გამოწვევებს, რითიც, ვიმედოვნებთ, რომ კიდევ არაერთ თაობას გამოადგება მისი უბერებელი ცოდნა-გამოცდილება და მაღალი ზნეობა იმის შუქურად, თუ როგორი უნდა იყოს სამაგალითო მოქალაქე და მეცნიერი.

ELENE GEGESHIDZE

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

**GURAM LORTKIPANIDZE - 85 PATRIOTS,
WHO ANSWERED THE CHALLENGE OF TIME WITH DIGNITY**

Summary

Academician Guram Lortkipainidze is the most prominent representative of the Georgian archaeological school. He went through a difficult path of scientific and public work from being a student at Moscow State University to the National Academy of Sciences of Georgia. With long and fruitful work, he made a great contribution to the development of archaeological science and various fields in our country.

Guram Lortkipanidze belongs to the number of scientists who spent more than half of his life at Ivane Javakhishvili Tbilisi State University. It is not easy to bear the name of a professor of Tbilisi State University and become a beloved and admired lecturer for thousands of students; high-level scientist-writer; Immensely in love with the motherland, always productive, well-mannered and good-natured person. A man true to word and deed. He was a brilliant organizer of science, an extraordinary teacher, an educator of the excellent Pleiades of Georgian archaeologists. Guram Lortkipanidze's life is an example for the younger generation.

Correspondent Guram Lotkipanidze, a member of the National Academy of Sciences of Georgia, actively participated in scientific conferences and symposia held both in Georgia and internationally, where he presented the prestige of Georgian science. Guram Lortkifanidze's works always deserve the attention of specialists. The results of his scientific research are reflected in scientific publications, the number of which is up to 250. Among them are 13 monographs, 8 manuals, 4 brochures. His long-term, fruitful scientific work is universally recognized. As a successful scientist, he was included in the biographical direc-

tory of Georgia "Who's Who in Georgia". Awarded: Medal of Order (N01158), Ekvtime Taikaishvili Medal (N001), Mikhail Lermontov Medal (N472), Ivane Javakhishvili Medal (N279).

The honorable father of the nation, Mr. Guram Lortkipanidze, would have turned 85 this year. With his past intellectual life, Mr. Guram responded with dignity to the challenges of contemporary life, so we hope that many more generations will benefit from his ageless knowledge - experience and high morality as an example of what an exemplary citizen and scientist should be.